

SESTRINSKA RIJEČ

Naslovnice števil
Sestrinske riječi imajo isto
grafiko neznanega avtorja
(Vir: Grković-Janović, 2015)

JULI - AUGUST 1933.

Sestrinska riječ – strokovno
glasilo jugoslovanskih
diplomiranih sester

Marjeta Berkopec

Če pogledamo nekoliko dlje v zgodovino založniške in publicistične dejavnosti, v kateri so sodelovale tudi slovenske medicinske sestre, je treba omeniti strokovno glasilo *Sestrinska riječ*, ki ga je v začetku tridesetih let prejšnjega stoletja izdajalo Jugoslovensko društvo diplomiranih sester (JDDS). Glasilo je na ravni takratne skupne države Kraljevine Jugoslavije predstavljalo pomemben vir strokovnih informacij.

Jugoslovensko društvo diplomiranih sester (Grković-Janović, 2015) je delovalo preko svojih sekcij, ki so bile področno organizirane po banovinah. Banovine so nosile imena rek: Save, Drave, Drine, Vrbasa, Donave, Morave, Zete in Vardara, ob Jadranskem morju je obstajala Primorska banovina. V prestolnici države pa je zaradi večjega števila prebivalcev in večje koncentracije strokovnih delavcev delovala Sekcija za grad Beograd. Najmočnejše in najštevilčnejše so bile sekcije, ki so delovale v Beogradu, Zagrebu in Ljubljani.

V okviru Jugoslovenskega društva diplomiranih sester so Slovenke od leta 1931 delovale kot Sekcija Dravske banovine. Temelj društvenega delovanja (Keršič & Klemenc, 2017) je bila volja članic, kar je bilo zapisano tudi v Pravilih (1931): *"Me jugoslovenske sestre živo verujemo, da leži v skupnem delu napredek našega poklica in uspeh našega delovanja ter ustanovljamo sekcijo Jugoslovenskega društva diplomiranih sester za Dravsko banovino. Članice vodi visok ideal, neumorno delo za dviganje zdravja našega naroda. Sveta dolžnost sekcije je, da skrbi za napredek splošnega in strokovnega znanja vsake članice. Društvo skrbi, da dobi Jugoslavija organizacijsko zadostno število sester, ki bo odgovarjalo potrebam naroda, da izvede po svojih članicah idealno organizacijo sestrskes službe na polju preventivne in kurativne medicine, da stopi po družtvu v članstvo internacionalnega sestrskega udruženja z namenom mednarodnega informiranja o novih metodah in tehnikah negovanja in napredka sestrskes stroke v splošnem."*

Strokovno glasilo *Sestrinska riječ* je izhajalo od januarja 1933 do maja 1940 (Dugac, 2015). Prva številka (Grković-Janović, 2015) *Sestrinske riječi* je izšla 1. januarja 1933 v Zagrebu. Predvideva se, da je pobuda za izdajo prišla iz

Sekcije Jugoslovenskih diplomiranih sestra za Savsko banovino, saj je na prvi strani pod naslovom časopisa pisalo: Organ Sekcije Jugoslovenskih društva diplomiranih sestra za Savsku banovinu. Že v drugi številki je izpostavljena samo beseda sekcija. Sedež redakcije je vsa leta ostal v Zagrebu, v prostorih Središta sestara pomočnica v Crnatkovoj ulici številka 18. Glasilo so tiskali v tiskarni Škole narodnog zdravlja u Zagrebu. Prva leta izdavanja so imeli objavljeni članki povzetek (summary) tudi v angleškem jeziku, kasneje so poleg imen avtorjev prevedli samo naslove članka (table of contents). Od prve do zadnje številke je bila odgovorna urednica sestra Lujza Janović-Wagner. V uredniškem odboru, je sodeč po člankih, morala biti vsaj ena sestra iz Ljubljane in Beograda. V prvih letih sta to bili Antonija Schiffrer in Nikica Blagojević-Bovolini. V prvih štirih številkah letnika 1933 v impressumu piše: *Uređuje dr. Drago Chloupek s odborom*. Kot kaže, je ta veliki prijatelj sestinstva na začetku pomagal sestram pri urejanju časopisa. Za izdajo prve številke je denarna sredstva namenilo JDDS in nekaj pokroviteljev. Iz kasnejših besedil uredništva pa je razvidno, da se je glasilo v glavnem financiralo iz naročin in oglasov. Načrtovali so izid šestih dvojnih številk letno, kar jim je uspelo prvi dve leti. Kasneje je zaradi različnih vzrokov, tudi zaradi premajhnega števila člankov, občasno izhajalo po več številk skupaj. *Sestrinska riječ* je povezovala jugoslovenske medicinske sestre tudi s kolegicami in ustanovami po svetu. Z izmenjavo strokovnih časopisov so bile povezane z naprednim sestinstvom po svetu. Tako kot je *Sestrinska riječ* potovala v mnoge bližnje in daljne kraje, celo na Kitajsko, so na naslov Središta sestara v Zagrebu prihajali ugledni sestriški časopisi iz drugih dežel. Najzanimivejše strokovne članke so sestre, ki so obvladale tuje jezike, redno prevajale. Prevedeni so bili potem objavljeni v *Sestrinski riječi*.

V vseh letih izhajanja strokovnega glasila je bilo skupno objavljenih 232 naslovov, od tega je bilo 120 strokovnih člankov, katerih avtorice so bile medicinske sestre, 10 je bilo objavljenih odlomkov iz sestriških dnevnikov, kjer so na zelo plastičen način prikazane vsakodnevnne sestrske izkušnje v boju z bedo, boleznijo in neznanjem. Poleg sester so objavljali tudi zdravniki. 42 člankov je napisalo 23 zdravnikov, 5 prispevkov pa nezdravstveni delavci. Objavljeni članki so bili pretežno v hrvaškem jeziku, saj je bilo med sodelavci glasila največ hrvaško govorečih avtorjev. Manjše število tekstov je bilo še v slovenskem in srbskem jeziku, kar kaže na pomembnost izhajanja strokovnega časopisa tudi izven nacionalnih meja (Dugac, 2015).

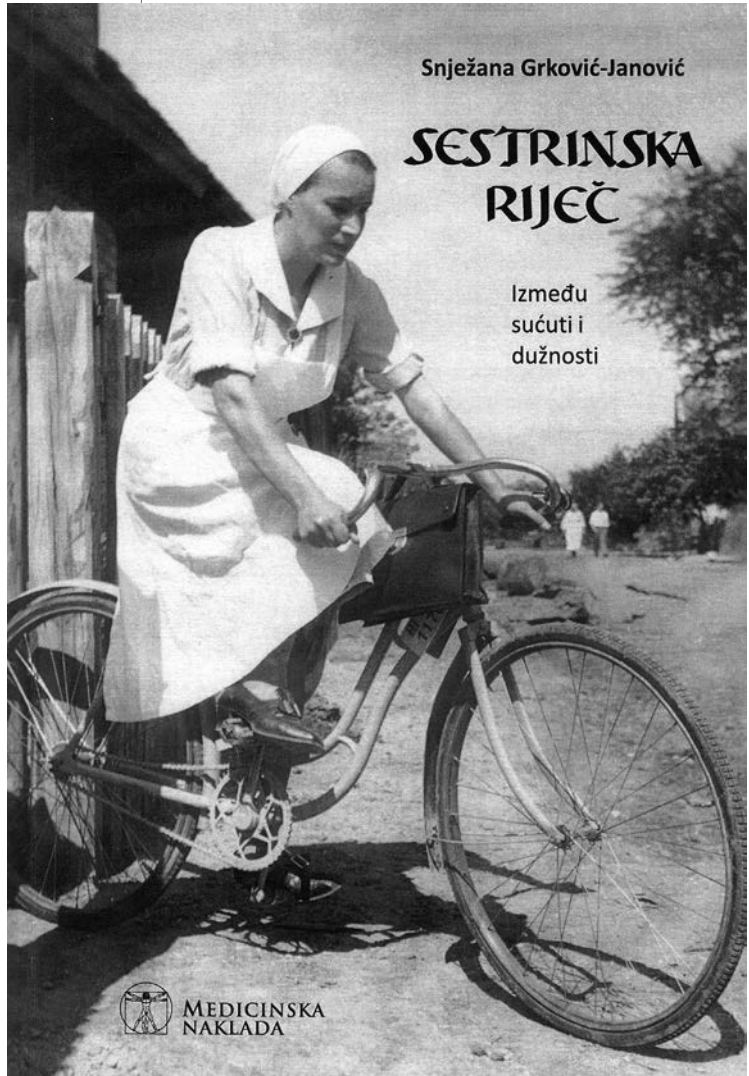
Slovenske medicinske sestre so se od vsega začetka izhajanja strokovnega glasila zavedale pomena tiskane besede za napredek stroke. V uredništvu *Sestrinske riječi* so leta 1934 v številki 5–8 zapisali: **"Ni revnejših in boljših pomočnic našega lista, kot so sestre Sekcije za Dravsko banovino.**

Največje število naročnikov so zbrale Slovenke. To niso samo naročnice na papirju, ampak so tudi redni plačniki. Poleg tega je Sekcija za Dravsko banovino na lastno pobudo glasilu nakazala 500 din. Nimamo zadosti besed za zahvalo. Tudi ostale sekcije bi se lahko zgleđovale po lojalnosti naših kolegic iz Slovenije, ki jo ob vsaki priliki le-te izkazujejo do Jugoslovenskega društva diplomiranih sestara in do *Sestrinske riječi*." (Grković-Janović, 2015). V poročilu *Sestrinske riječi* (Grković-Janović, 2015) za obdobje 1933–1939 zasledimo, da je bilo iz Dravske banovine 40 naročnikov (več naročnikov (92) je bilo samo v Savski banovini), v omenjenem obdobju so iz Dravske banovine objavili 10 člankov. Sekcija Dravske banovine je objavljala tudi letna poročila o svojem delovanju za leto 1933, 1934/35 in 1936/37.

Med avtoricami, ki so objavljale v strokovnem glasilu *Sestrinska riječ*, zasledimo kar nekaj slovenskih medicinskih sester. Nekatere med njimi so vsem nam dobro znana imena, saj so s svojim delovanjem v stroki zdravstvene nege pustile viden pečat in aktivno delovale tudi na področju organiziranega delovanja medicinskih sester na Slovenskem. Nekaj prispevkov so objavile manj znane avtorice.

Pod največ strokovnimi prispevki je podpisana Antonija Schiffrer. Njej v čast je bil v številki 5–8 leta 1937 objavljen kratek *spoštljiv poklon*, v obliki zahvale za šest let neprekinjenega predsedovanja JDDS. Leta 1933 je pripravila in objavila poročilo z mednarodnega sestrskega kongresa (ICN), ki je julija 1933 potekal v Parizu in Bruslju. Leta 1934 je napisala dva prispevka, v prispevku *Nahotče se dotika problematike najdenčkov*, v drugem prispevku pa predstavi delo zaščitne sestre v Kanadi. Leta 1935 je objavila prispevek *Nekoliko misli o teškočah naše zaščitne dece*. Leta 1936 je izšel njen članek z naslovom *Ambulanta za dojenčad i malu decu*. Iste-

ga leta je v številki 3–6 predstavila mednarodno organizacijo ICN (International Council of Nurses), v številki 9–12 je poročala o obisku sekretarke ICN v Jugoslaviji. Leta 1938 je objavila prispevek z naslovom: *Sestra-posjetiteljka in njeno vaspitanje u pravcu moderne dječje zaštite*.

Naslovnica knjige Snježane Grković-Janović *Sestrinska riječ* (Vir: Berkopec, 2018)

Neža Jarnovič je podpisana pod tremi prispevki. Že leta 1934 je objavila članek o počitniških kolonijah, leta 1936 članek z naslovom *Delo sestre med dijaštvom*, leta 1940

pa prispevek o delu v okraju brežiškega protituberkuloznega dispanzerja. Leta 1935 je Angela Boškin objavila prispevek o delu zaščitne sestre v delavskem okraju v Trbovljah. Iste leta je izšel tudi članek Marije Tomšič z naslovom *Rejnica kolonije Ljubljana-okolica*. Svoje dnevniške zapise je pod naslovom *Zaščitna sestra obiskuje jetične* leta 1937 objavila

Ana Čebela, ki je leta 1928 diplomirala v Sestrinski šoli v Zagrebu, potem pa se je vrnila v Slovenijo, kjer je delovala v antituberkuloznem dispanzerju. Pavla Gruden je v številkah 3–4 in 5–6 leta 1935 opisala svoje spomine na otroško kliniko prof. Pirkeja (Pirqueta) iz leta 1923.

Leta 1933 je izšel nepodpisan članek z naslovom: *Sestriska služba na deželi v Sloveniji*. Tudi Ana Bižal je leta 1933 napisala prispevek *Iz otroškega dispanzerja na deželi*. Jozefina Požnenel je istega leta predstavila Protituberkulozni dispanzer v Ljubljani. V številki 9–12 leta 1936 je bil objavljen članek v slovenskem jeziku z naslovom *Pripomočki in obramba proti kemijski vojni*, pod katerim je podpisana Majda Brandsteter-Hočevar. Leta 1934 je v številki 5–8, pod začetnicami B. J., sestra, za katero je znano samo, da se je šolala in delala v Sloveniji, objavila dnevniški zapis *Po širokih cestah* in pesem *Mala sirota*. Leta 1939 je bil v številki 6–8 objavljen nepodpisan prispevek iz šole za zaščitne sestre v Ljubljani: *Teoretični in praktični pouk v šolah za zaščitne sestre*.

Podatki za pripravo tega prispevka so iz knjige avtorice Snježane Grković-Janović *Sestriska riječ – Između sučuti i dužnosti*, ki je leta 2015 izšla v Zagrebu. Izšla je v založbi Medicinska naklada, Škole narodnog zdravlja "Andrija Štampar". V knjigi je sistematično in strukturirano prikazano strokovno glasilo *Sestriska riječ* skozi celotno obdobje izhajanja. Originalna besedila posameznih člankov so obogatena z avtoričinimi komentarji in so plod njenega poglobljenega raziskovanja. Knjiga o sestriškem časopisu (Biščan, 2015) opisuje vse raznolikosti sestrskega dela v tridesetih letih 20. stoletja v okviru načelnega polivalentnega pristopa. Objavljeni so zanimivi odlomki iz sestriških dnevnikov. Izvemo, v kakšnem položaju in s kakšnimi težavami se je srečevalo JDDS. Finančna sredstva, s katerimi so razpolagale sestre, so bila skromna. V časopisu so bile objavljene tudi novice iz tujih in drugih časopisov ter možnost njihove izposoje članicam JDDS. Veliko število člankov je bilo posvečenih liku medicinske sestre, njeni disciplini, uniformi, etiki. Uredništvo se je na bralce obračalo z obvestili, pozivi in opozorili za redno plačevanje naročnine, z opravičili zaradi zamude pri izhajanju časopisa, s čestitkami ob nagradah. Kakovostni članki so razporejeni v XXII tematskih sklopov, vključno z nekrologi za umrle sestre. Razlogi za pisanje knjige *Sestriska riječ* so osebni (avtorica je hčerka sestre Lujze Janović-Wagner), a obstaja tudi širši družbeni interes, s katerim želi avtorica

ohraniti spomin na sestrinstvo te dobe in na vse, ki so orale ledino tega humanega poklica. Knjiga (Dugac, 2015) je posvečena strokovnemu glasilu, kar samo po sebi ni majhna stvar, pa vendar je več od tega. Posvečena je poklicu, ki se je hrabro boril proti boleznim, siromaštvu in neznanju, v času med obema svetovnima vojnama, ko se je delovanje javnega zdravstvenega sistema šele oblikovalo v boju proti nalezljivim boleznim. V branje jo priporočam tudi slovenski strokovni javnosti.

Za uporabo podatkov iz knjige je pridobljeno soglasje avtorice in založnika.

Literatura:

Biščan, J., 2015. *Društvo za kvaliteto – Hrvatska udruga medicinskih sestara – predstavljanje knjige Sestriska riječ*. *SG/NŹ* 2015;20:170–1. Available at: <https://hrcak.srce.hr/file/207602> [25. 8. 2018].

Dugac, Ž., 2015. *Predgovor*. In: Grković-Janović, S., 2015. *Sestriska riječ – Između sučuti i dužnosti*. Zagreb: Medicinska naklada, Škola narodnog zdravlja "Andrija Štampar".

Grković-Janović, S., 2015. *Sestriska riječ – Između sučuti i dužnosti*. Zagreb: Medicinska naklada, Škola narodnog zdravlja "Andrija Štampar," pp. 11, 68–72, 91–94, 131–132, 142, 145–147, 163–165, 171–173, 176–177, 183–185, 193–195, 206–209, 219, 243–246, 257, 258–262, 264, 296, 319.

Keršič, I. & Klemenc, D., 2017. *Društvo Jugoslovenskih diplomiranih sestara – Sekcija Dravske banovine v Ljubljani, 1931*. In: Keršič, I. et al. (eds). *Negovanje dediščine skozi devet desetletij – organizirano delovanje medicinskih sestara na Slovenskem*. Ljubljana: Zbornica zdravstvene in babiške nege Slovenije – Zveza strokovnih društev medicinskih sestara, babcin in zdravstvenih tehnikov Slovenije, pp. 34–35.

V prejšnji številki Utripa je bila v rubriki Iz zgodovine v prispevku Babiški vestnik (stran 18) ob naslovnici prve izdaje vestnika objavljena fotografija, ki izvira iz osebne arhiva Petra Požuna. Opravičujemo se, ker nismo navedli vira.